

El mapa de la llibertat

«Escapçar el mapa per dalt o per baix, a llevant o a ponent, és admetre d'entrada una derrota indesitjable»

En una data tan reculada com el 1873, Josep Narcís Roca i Farreras, màxim exponent del protoindependentisme català, escrivia que "amb València, Catalunya i les Balears pot constituir-se un Estat federal separat, i pot constituir-se també un Estat confederat en províncies descentralitzades; difícilment un Estat federat dintre de si mateix i confederat amb la resta d'Espanya". I, tretze anys després, es referia a la "unió nacional de les províncies catalanes, de tota Catalunya; simpatia de tots els Països Catalans d'ençà i d'enllà de l'Ebre, d'ençà i d'enllà dels Pirineus Orientals".

Quan, el 1919, el diputat Francesc Macià funda la primera organització política independentista de la història, la Federació Democràtica Nacionalista, l'àmbit d'actuació nacional subjecte de l'alliberament futur integra "tots els municipis de llenguatge català". El 1927, en ser jutjat a París pels fets de Prats de Molló, el líder català, que es presenta com a amic de França, assegura que, en una futura Catalunya independent, l'armada francesa podria comptar amb el port de Maó com a base per als seus vaixells i submarins en aquesta zona del Mediterrani. Sent Maó una ciutat menorquina i expressant-se Macià amb tanta naturalitat com contundència, deixa clar que les Balears formen part del país pel qual lluita perquè un dia sigui una nació independent de tot jou estranger.

A l'Estatut d'Autonomia de Catalunya dit de Núria, votat massivament el 2 d'agost de 1931, s'establia, en el seu article 4, el procediment a seguir per integrar altres territoris al de Catalunya, un cop invocat en el preàmbul el dret a l'autodeterminació del poble català. Deia així: "Per a agregar altres territoris al de Catalunya caldrà: a) Que ho demanin les tres quartes parts dels municipis del territori que es tracti d'agregar. b) Que ho acordin els habitants d'aquell territori per plebiscit dintre dels termes municipals respectius en forma d'eleccions generals c) Que ho aprovi el Parlament de Catalunya i el Parlament de la República". A l'època republicana, el mallorquí Antoni M. Sbert fou diputat per ERC i conseller de Cultura de la Generalitat, el valencià Joaquim Reig sortí diputat per la Lliga i el batlle de València, Vicent Marco Miranda, s'integrà com a diputat d'Esquerra Valenciana dins el grup d'ERC a les corts espanyoles.

Quan el 6 d'octubre de 1934 el president Companys proclama l'Estat Català, el seu discurs és seguit amb emoció fora del Principat i, en indrets com Felanitx, a Mallorca, Pere Oliver i Domenge, que n'era batlle i autor de *La catalanitat de les Illes Balears*, col·loca altaveus a la plaça de la vila perquè tothom pugui sentir per ràdio l'evolució d'una proclamació amb la qual se sentia tan identificat. Ja en plena guerra, Companys adreça un missatge als soldats catalans que combaten a l'anomenat front de Llevant amb aquests mots: "Vosaltres, combatents catalans, en terres de València us bateu damunt del que un dia -a l'època més gloriosa de la nostra història nacional- integrà el territori de la gran Catalunya. Que aquell record i aquest vincle revifi la flama liberal que crema en el fons del vostre pit".

A l'exili mexicà, formacions noves com la Unió dels Catalans Independentistes, el Moviment Social d'Emancipació Catalana, el Partit Socialista Català o Enllà-Per la Independència dels Pobles i el Socialisme, defensaven clarament els Països Catalans com a marc nacional. I el mateix feien, a l'interior, formacions com el Front Nacional de Catalunya i el Partit Socialista d'Alliberament Nacional dels Països Catalans. A mitjans setantes, proliferaven les jornades, propostes i iniciatives a nivell de Països Catalans, no sols entre independentistes, sinó a nivell cultural i també polític, per exemple amb la Coordinadora Socialista dels Països Catalans, integrada pel Partit Socialista de les Illes, el Partit Socialista del País Valencià i el PSC-Congrés, el qual parlava d'"alliberament nacional dels Països Catalans".

Però, tant la Constitució espanyola republicana de 1931, com la monàrquica de 1978, prohibiren la federació de comunitats autònomes, disposició legal pensada, exclusivament, per als Països Catalans. L'Estat de les autonomies ha tingut una funció disgregadora de Catalunya, les Illes Balears i el País Valencià, amb l'afebliment progressiu dels elements comuns i vincles compartits i en el seu distanciament institucional i polític que mai no ha estat revertit amb la signatura d'acords entre els tres governs autònoms per a temes d'interès mutu. Això no vol dir que calgui tancar els ulls a l'evidència dels nostres propis particularismes, dels nostres matisos regionals de perfil decidit, convençut com Fuster estava que l'"unitat" que som abraça i tolera una pluralitat perceptible".

L'independentisme actual, al Principat, sembla haver interromput la continuïtat d'aquest fil roig nacional, present en els moments gloriosos i en les hores adverses. Hi ha un regionalisme mental que duu a oblidar, menystenir o minoritzar la dimensió territorial del projecte nacional. A cops es fa com si es tractés de convertir en barcelonins gent de Marratxí o de Santa Pola, invocant que cal defugir la ingerència i oblidant que l'espanyolisme ja duu segles ingerit fins al moll de l'os. No es tracta d'ingerir-se enlloc, sinó de reconèixer que la nació catalana és una nació compartida, en paraules de Vicent Ventura, i que cadascú ha de construir-la des del seu lloc, des de la realitat més immediata.

Per això sorprèn que en un organisme que podria arribar a ser tan transcendental com el Consell per la República i en el document *Preparem-nos* (https://consellrepublica.cat/wp-content/uploads/2020/12/preparemnos_vpre-1.pdf) no hi hagi cap esment explícit a aquesta qüestió. Algú de les Balears o del País Valencià o de Catalunya Nord no és qüestió que se solidaritzi amb el procés independentista del Principat (per a segons quines causes nobles ja hi ha els comitès proSàhara, proKurdistan, etc.), sinó que des del seu lloc pot contribuir a la independència de tota la nació catalana, conscients dels ritmes distints i els nivells de consciència diferents. No es tracta de ser solidaris, sinó protagonistes del propi futur. Com diria Fuster, en sentir afirmacions com "primer nosaltres i després ja en parlarem, dels altres", al Principat hi ha centenars de milers (milions?) de regionalistes per nacionalitzar. Qui som "nosaltres"? No hi ha "nosaltres" sense la resta de territoris, ni culturalment, ni pràcticament, i només cal recordar l'operació nord-catalana de les urnes, Raimon, Al Tall, Zoo, l'Eliseu, Maria del Mar, Tomeu Penya, Ja t'ho diré, tota l'alta literatura i tot allò que ens fa a tots nosaltres diferents, ara sí, dels altres.

Ningú no té el monopoli de la nació i no és més dels uns que dels altres. No hi ha futur en llibertat si no tenim clar el mapa on aquesta ha d'imperar sense traves en el nostre imaginari col·lectiu. Escapçar el mapa per dalt o per baix, a llevant o a ponent, és admetre d'entrada una derrota indesitjable. I no podem admetre que el somni de plenitud nacional de tantes generacions, el més ambiciós pel territori fins allà on arribi la voluntat dels seus habitants, pugui convertir-se en el malson d'un país escapçat, una pàtria mutilada, un retall maldestre en el mapa universal de la llibertat.